

Descoperirile paleolitice din carierele de pietrișuri de la București¹, Alexandria², Zimnicea³, Slatina⁴ și Turnu Măgurele⁵ și în special cele de pe Valea Dirjovului⁶ și Dimbovicului⁷ au adus contribuții prețioase, din punct de vedere tipologic, la cunoașterea paleoliticului inferior și mijlociu din România. Mergând pe urmele unei descoperiri clactoniene la Fărcașu-de-Sus, făcută încă din 1953, pe malul pârului Teslui, noi ne-am îndreptat cercetările în special spre cariera de pietriș de pe Valea Oltului. Am socotit că și aici, unelte paleolitice asemănătoare cu cele de la Slatina și Valea Dirjovului, puteau coborî, mai de sus.

Într-adevăr, încă din 1961, de cînd noi supraveghem cariera de pietriș din acest punct, au ieșit la iveală numeroase unelte paleolitice rulate de apele Oltului mai de la nord și depuse aici, în albia recentă a riului.

Materialul din care sînt lucrate uneltele este silexul asemănător celui de pe valea Dirjovului, silex ce se găsește într-o cantitate mare și în prundișurile Oltului.

Fără a avea o situație stratigrafică precisă, încercăm o prezentare a pieselor din punct de vedere tipologic și cu analogiile necesare.

1. „Chopper” (83×60×40 mm) obținut prin tehnica ciopririi unifaciale, dintr-un bulgăraș de silex, semioval în secțiune și de culoare castanie. Prin trei lovituri succesive, bine echilibrate, pe partea bombată a piesei s-au obținut trei negative largi și adînci, dispuse radial și o muchie ascuțită, de formă semiovală care prezintă rețușe naturale. Creasta ascuțită, dintre două negative mai largi, a fost rețușată prin trei lovituri ușoare. Partea nelucrată păstrează cortexul și se încadrează perfect cu fața bombată în podul palmei, iar pe suprafața dreaptă degetele pot apăsa cu ușurință mai cu seamă în momentul răzuirii. De aceea socotim că piesa aceasta a fost folosită mai mult pentru răzuire decît pentru tăiat (Pl. I/1). Nu întîmplător Movius asemăna Chopperul cu un gratoar masiv. Prin caracteristicile sale, piesa noastră se înscrie perfect în aprecierile lui Movius⁸.

2. „Chopping-tool” (93×65×32 mm), realizat prin tehnica ciopririi bifaciale, dintr-un bulgăre de cremene de culoare maronie, plat și perfect oval, cu puternice urme de rulare. Muchia este oblică, în raport cu planul silexului, puțin zigzagată și cu rețușe naturale. Ea a fost obținută prin trei lovituri: una pe o parte, dînd un plan de orientare și alte două lovituri succesive, pe cealaltă parte. Cele două negative succesive sînt paralele și prezintă o ușoară arcuire de la dreapta spre stînga, indicînd direcția loviturilor. Loviturile au urmat, în general, conturul natural al silexului. Capătul nelucrat prezintă o desprindere naturală, în lungul liniei de slăbire a silexului, din cauza gerului sau a rostogolirii. De remarcat că desprinderea naturală este neregulată și se deosebește mult de cele obținute în mod intenționat.

În timpul activității, uneltele are o poziție oblică și se adaptează perfect în podul palmei (Pl. I/2).

3. „Chopping-tool” (110×93×55 mm) obținut prin tehnica ciopririi bifaciale, dintr-un bulgăre de cremene, de culoare maronie închis, de formă ovală, puțin plat și fără un contur perfect. Piesa prezintă puternice urme de rulare. Muchia oblică pe planul silexului, a fost obținută prin trei lovituri puternice: pe o parte a silexului, una din lovituri a dat naștere unui negativ larg care orientează celelalte trei negative de pe cealaltă parte prin trei lovituri succesive. Aceste negative sînt dispuse radial, indicînd direcția loviturilor. Poziția uneltei în mină este oblică, fixîndu-se perfect cu fața pronunțată bombată în podul palmei, iar linia de forță a izbirii cade perpendicular pe muchie. Prin caracteristicile sale generale, piesa respectivă se înscrie în categoria uneltelor-satir, folosite numai pentru tăiat (Pl. II/1).

4. „Chopping-tool” (30×75×32 mm) realizat prin tehnica ciopririi bifaciale, dintr-un bulgăre de cremene de culoare castanie, plat și puțin oval, cu puține urme de rulare. Muchia, puțin oblică și aproximativ ovală, dar puternic zigzagată, a fost obținută prin lovituri date alternativ, realizîndu-se trei negative pe o parte și două pe cealaltă parte, negative ce se intersectează. Rezistența silexului a impus de multe ori repetarea loviturilor, obținîndu-se desprinderi mai mici. Poziția uneltei în timpul activității este oblică (Pl. II/2). Prin caracteristicile sale generale, această piesă se înscrie cel mai bine în categoria de „chopping-tool”. încadrîndu-se perfect în aprecierile lui Movius.⁹

¹ C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Noi descoperiri paleolitice timpurii în R.P.R.*, în „Probleme de antropologie”, II, 1953, p. 78—82.

² Idem, p. 86—87, C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Noi cercetări asupra paleoliticului în regiunea București*, în „SCIV”, 1932, 2, p. 311—314.

³ *Ibidem* p. 87.

⁴ *Ibidem*, p. 83—86.

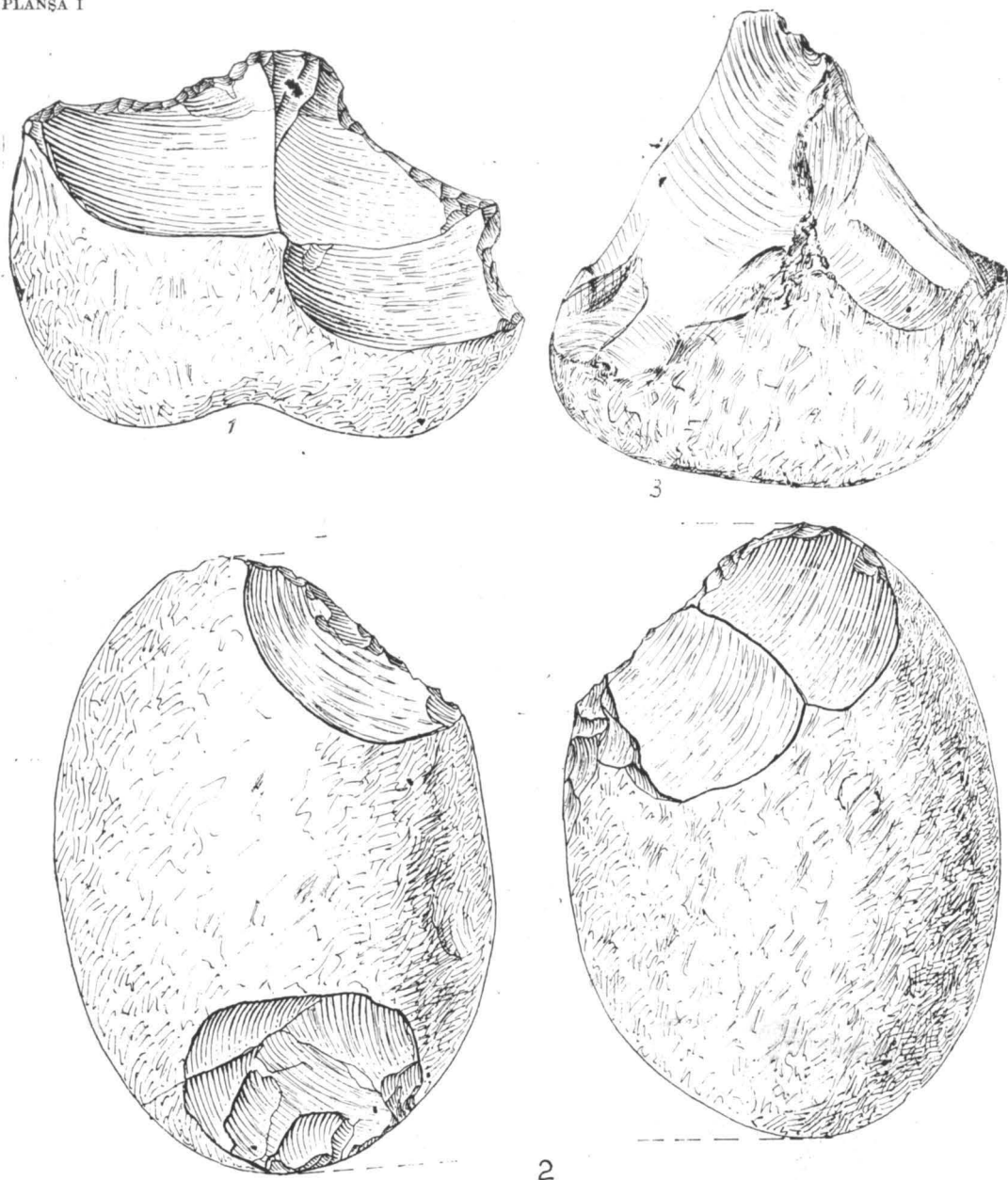
⁵ *Op. cit.*, p. 314—318.

⁶ C. S. Nicolăescu-Plopșor și I. N. Moroșan, *Sur le commencement du paléolithique en Roumanie*, în „Dacia, N. S.”, III, 1959, p. 9—33; C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Paléolithique în România*, în „Istoria României”, vol. I, 1960, p. 8—10.

⁷ Ion Nania, *O nouă descoperire din paleoliticul inferior în Regiunea Argeș*, în „SCIV”, 1964, 4, p. 517—520.

⁸ François Bordes, *Typologie du paléolithique ancien et moyen*, Bordeaux, 1961, p. 45.

⁹ *Ibidem*, p. 46.

5. "Chopping-tool" (74x73 mm), lucrat pe bulgăre de culoare maroniu închis, care păstrează în partea inferioară cortexul, iar partea superioară cioplită bifacial, în desprinderi mai mari sau mai mici. Loviturile au fost date alternativ, așa cum arată intersectarea negativelor.

Trebuie relevat că două lovituri naturale, ulterioare ciopririi, au întrerupt linia puternic zigzagată a muchiei și au stricat într-o oarecare măsură simetria piesei (Pl. III/1, Pl. I/3). Faptul că tehnica ciopririi bifaciale este mult evoluată, iar suprafața lucrată, egală cu cea a crustei, dovedește că piesa aceasta se înscrie în seria uneltelor protobifaciale asemănătoare cu cele din Sicilia¹⁰, recent descoperite.

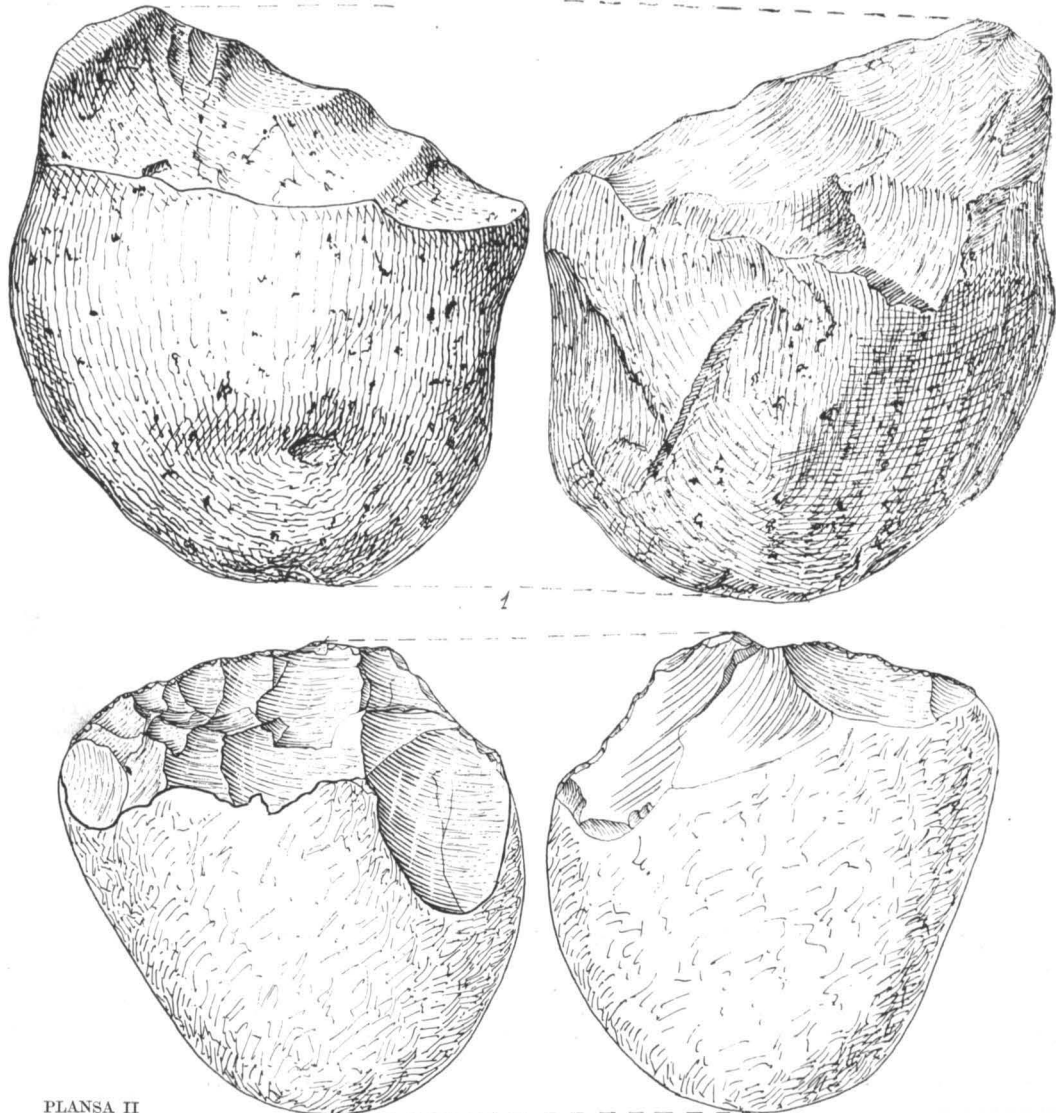
¹⁰ G. Bianchini, *Manufatti della „Pebble culture” in Sicilia* în „Revista di scienze preistoriche”, Firenze XXIV,1, 1969 p. 177—178.

6. „Chopping-tool” ($65 \times 54 \times 30$ mm), protobifacial, lucrat în tehnica bifacială, pe bulgăre natural, de culoare maroniu închis și cu puternice urme de rulare. Menținând cortexul, are una din fețe aproape în întregime cioplită prin desprinderi largi, iar cealaltă față este mai puțin lucrată, îndeosebi în porțiunea dinspre muchia zigzagată a piesei. Unealta a fost folosită atât la tăiat, cât și la răzuit. Prin caracteristicile cioplierii cât și ale raportului dintre suprafața lucrată și cea cu cortex, se apropie cel mai mult de unelte bifaciale (Pl. III/2).

Pe lângă piesele eopaleolitice descoperite în prundul Oltului, s-au descoperit și o serie de așchii lucrate, aparținând paleoliticului inferior și mijlociu, așchii ce nu fac obiectul discuției de față.

Prin descoperirile de la Fărcașele, se îmbogățește seria de tipuri de unelte ale culturii de prund atât de puțin cunoscută la noi în țară.

Astfel, până în prezent, întâlnim, tipul clasic de „Chopper” numai la Fărcașele. Iar în seria de „Chopping-tool” apar noi tipuri față de cele cunoscute, în cadrul cărora putem stabili atât diferențieri din punct de vedere al tehnicii de lucru cât și al caracteristicilor generale. Și mai mult, putem urmări evoluția lor de la cele mai rudimentare până la cele care fac trecerea spre bifaciale. Chopper-ul, prin

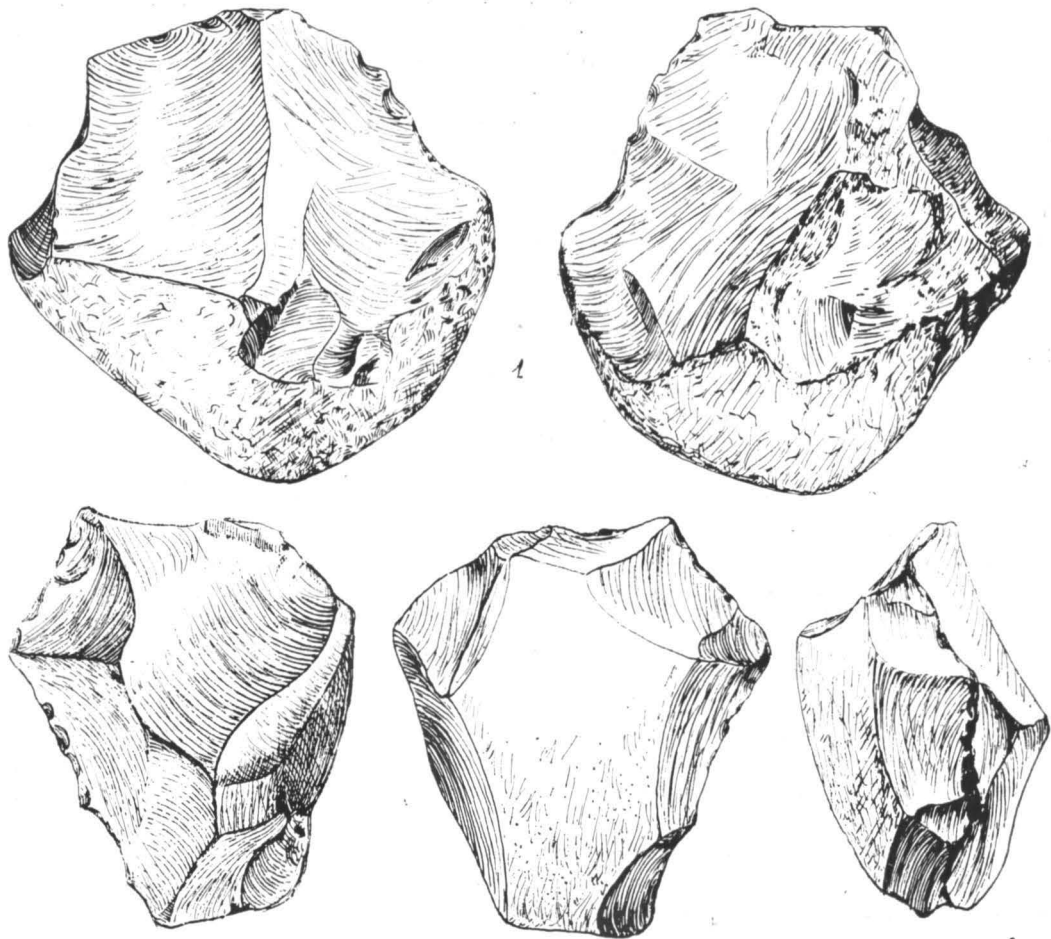
PLANȘA II

tehnica uniafială, a loviturilor succesive, constituie cea mai veche unealtă în seria celor prezentate. Aceasta o mai dovedește și scopul utilizării lui. El prezintă caracteristici de folosire pentru tăiat, răzuit și chiar pentru găurit, după cum arată cele două creste ascuțite de pe linia muchiei (Pl—I/I). Evolutiv, urmează tipul de „Chopping-tool”, care imbină, în tehnica bifacială, loviturile succesive cu cele alternative. În cazul acesta, se alegeau bulgări de cremene cu fețe cit mai plate și conturul natural cit mai oval, ușurându-le sarcina desprinderilor. Astfel, loviturile se executau pe conturul natural al silexului, obținându-se în mod obișnuit cite o muchie oblică față de planul acestuia. Forma plată și muchia oblică, impuneau în timpul activității, ca unealta să aibă o poziție oblică, căci numai așa linia de forță a izbirii cădea perpendicular pe muchie. Se trece apoi, în cadrul aceleiași tehnici, la unelte a căror muchie puternic zigzagată se obține prin lovituri alternative, în urma cărora rezultă negative ce se intersectează, fapt caracteristic tipului clasic de „Chopping-tool”. De la „Chopping-tool”-ul clasic, se trece la cel evoluat, protobifacial. După o experiență acumulată, omul paleolitic își alege bulgări de silex cu forme cit mai pline, rotunde, din care poate obține prin tehnica bifacială evoluată, formele cele mai simetrice și totodată adecvate activității sale (Pl. I/3).

Prin caracteristicile lor generale, unelte eopaleolitice de la Fărcașele se înscriu în cultura de prund, prezentînd analogii cu cele din Asia și Africa, cunoscute mult mai bine atît stratigrafic cit și tipologic.

Dar cele mai evidente similitudini le avem între aceste piese și cele din Sicilia¹¹ și Ungaria¹², unde au fost descoperite, în poziție stratigrafică, unelte asemănătoare ca mărime și tehnică.

Aceasta ne întărește convingerea că și unelte de la Fărcașele trebuie să fi fost rulate dintr-un strat situat nu departe de locul descoperirii.

PLANȘA III

¹¹ *Ibidem*, p. 175—179.

¹² François Bordes, *Le paleolithique dans le monde*, Paris, 1968, p. 90—91.